

**Odborná rada pro historii a muzejnictví
Okresní sdružení hasičů ČMS L i b e r e c**

Svazek : I

Sbory dobrovolných hasičů frýdlantského výběžku

Karel Boháč

Liberec 2015

Sbory dobrovolných hasičů frýdlantského výběžku

Frýdlantsko – nejsevernější část České republiky. Od středověku bylo v tehdejších městech a vesnicích osídleno převážně německy mluvícím obyvatelstvem. Česká menšina zde byla početně velmi slabá. Teprve po vzniku Československa v roce 1918 se počet českých občanů velmi pomalu zvyšoval tím, že byly do státních služeb /poštovní úřady, české dráhy, četnictvo, finanční stráž apod./ Československou republikou umístováni do německého pohraničí čeští občané z vnitrozemí. Přesto však Češi zde tvořili v této době stále velmi málo početnou populaci v německé enklávě.

Frýdlantsko tehdy / a prakticky až do roku 1960 / tvořilo samostatný správní okres i samostatný soudní okres. Do jeho působnosti tak spadaly dnešní obce : Bílý Potok p/Sm, Bulovka, Černousy, Dětrichov, Dolní Řasnice, Frýdlant, Habartice, Hejnice, Heřmanice, Horní Řasnice, Jindřichovice p/Sm, Krásný Les, Kunratice, Lázně Libverda, Nové Město p/Sm, Pertoltice, Raspenava, Višňová. Zajímavostí je, že až do roku 1920 do frýdlantského okresu ještě patřily obce Oldřichov v Hájích , Mníšek u Liberce a osada Jizerka /dnes součást obce Kořenov sousedního okresu Jablonec nad Nisou/.

Spolkový život obyvatel byl organizován německou většinou včetně sborů hasičů. První německé sbory dobrovolných hasičů ve zdejší oblasti vznikly v druhé polovině devatenáctého století pod vlivem hasičského hnutí v německém Sasku. Nejstaršími sbory této oblasti dle historických almanachů jsou Sbor dobrovolných hasičů Horní Řasnice a Sbor dobrovolných hasičů Frýdlant, které vznikly v roce 1868 a patří rokem vzniku mezi tři nejstarší dobrovolné hasičské sbory v okrese Liberec. Už za několik let poté vznikly další hasičské sbory /Lužec založen 1873, Nové Město p/Sm. 1873, Višňová 1873, Hejnice 1874/. Zajímavostí té doby je i oficiální název jaký si zvolil lužecký sbor a to : „První hasičský sbor horní Smědé“. Poté už v poslední čtvrtině 19. století začaly dobrovolné sbory plošně vznikat po celém Frýdlantsku. A jak je uvedeno v archívech vznikaly i místech, kde bychom to vůbec nečekali. Kdo by dnes hledal hasičský sbor v Oldřiši /dnes obec Bulovka/, v Kristiánově /dnes obec Dětrichov/, v zaniklé osadě Vysoký a Albrechticích /dnes katastr Frýdlantu/ v Srbské /dnes obec Hor. Řasnice/, v Hajništi /dnes Nové Město p/Sm, v Dětrichovci /katastr obce Jindřichovice p/Sm, v Loučné a Sani /dnes území obce Višňová/ nebo v Karolině Údolí – Pekle /dnes část Raspenavy/, v Háji /dnes obec Habartice/

Vzniklé sbory následně vytvořily vlastní tzv. frýdlantskou župu, což byl dobrovolný organizační celek zahrnující postupně všechny sbory na frýdlantsku. V roce 1878 vzniká v Čechách tehdy ještě jako součásti Rakouska-Uherska „Ústřední zemská hasičská jednota království Českého“, jejímž členem se stala i župa frýdlantská. Centrální hasičský orgán sdružoval tehdy české i německé sbory bez rozdílu. V roce 1891 však došlo k rozkolu mezi českými a německými župami v ústředním orgánu kvůli neochotě německých sborů používat také český jazyk jako úřední jazyk při jednání. Čeští zástupci z ústředního orgánu odešli a vytvořili si vlastní orgán /Zemské ústředí hasičské jednoty království Českého/. Německé sbory si poté vytvořily také svůj vlastní orgán /Feuerwehr-Landes-Zentral-Verband für Böhmen/. Obě ústředí poté na sobě nezávisle pracovala prakticky až do konce I. světové války v roce 1918. Frýdlantská župa se svými sbory vzhledem k používanému německému jazyku ve sborech se stala členem německé FLZV für Böhmen.

Povinná hlášení obcí o hasičských sborech posílaná na okresní hejtmanství té doby jsou velmi zajímavá. Z jejich hlášení je zpracován vždy roční výkaz za okres Frýdlant, kde jsou uvedeny počty hasičů, jejich vybavení, počty zásahů a námětových cvičení apod. Přehled činných sborů té doby je uveden v příloze č. 1. Ve zpracovaném výkazu za okres Frýdlant k 1.1.1904 je uváděno celkem 45 sborů obcí /včetně Oldřichova, Mníšku a Jizerky/ a dále 8 firemních sborů ve velkých továrnách. Hasičské hnutí zde zapustilo pevné kořeny a zdárně se

rozdíjelo. Centrálně byl zpracován výcvikový cvičební řád a hasiči se podle něho připravovali. Vyvrcholením přípravy byla potom hasičská sborová cvičení v obci a také organizovaná cvičení více sborů na vybraný významný objekt v jejich obvodu. Snahou každého sboru bylo mít dobrou stříkačku a vlastní stejnokroje, což nebylo sice levnou záležitostí, ale přání hasičů pomáhaly naplnit peněžní sbírky a sponzorské dary místních podnikatelů. Hasiči se stali i nositeli kultury; pořádali divadelní představení, různé dobročinné akce a vrcholem jejich kulturních aktivit byl vždy hasičský ples, který byl povětšinou největší místní společenskou událostí sezóny.

Pokojnou atmosféru narušila první světová válka. Z každého sboru narukovalo v letech 1914-1918 několik mužů do rakousko-uherské armády. Část se jich z evropských válčičů nevrátila a část se jich vrátila domů trvale zraněna. Válečný život v zázemí byl velmi obtížný, neboť hlavní snahou bylo zabezpečit potravu pro vlastní rodiny a tak už nezbýval čas na spolkový hasičský život. Ale bezprostředně po válce se postupně život ve sborech podařilo obnovit. Hasiči byli také po válce na mnoha místech velmi často iniciátoři stavby pomníků padlým spoluobčanům. Dodnes jsou tyto válečné pomníčky rozestě a většinou také i udržované, téměř v každé obci frýdlantského výběžku.

Vznik Československé republiky v roce 1918 znamenal následně i novou celostátní organizaci dobrovolných hasičských sborů. V roce 1919 vznikl nový republikový „Svaz dobrovolného hasičstva československého“ jehož součástí se stala po svém vzniku i „Německá zemská jednota pro hasičství a službu záchrannou v Čechách“, která sdružovala německé sbory v českém pohraničí, tedy i sbory nově vzniklého frýdlantského okresu.

Hasičských sborů v obcích bylo dle okresního výkazu v roce 1931 evidováno na tehdejší frýdlantské okres celkem 41 /od roku 1920 již bez Oldřichova v Hájích a Mníšku u Liberce, které přešly i jako obce do okresu Liberec a Jizerky, která připadla pod jablonecký okres a dále bez sborů Oldřích a Saň, které zanikly. Navíc se ve výkazu již objevuje i nově vzniklý hasičský sbor Předláneč/.

Následující léta na Frýdlantsku plynula poklidně až do třicátých let, kdy v sousedním Německu se dostalo k moci nacistické hnutí v čele s Adolfem Hitlerem. Jeho vliv se negativně projevil i v českém pohraničí. Krize vyvrcholila nejdříve odstoupením pohraničí Československa Německu a krátce poté i okupací zbytku republiky. Začala druhá světová válka. Do německé armády muselo narukovat mnoho zdejších mužů všech mladších ročníků. V některých sborech to znamenalo odliv více než poloviny členské základny, což se projevilo útlumem ve spolkové činnosti sborů. Hasiči podle německého říšského nařízení vykonávali na území své obce jen protiletectkou ochrannou službu a v případě potřeby zasahovali u požárů. Mnoho hasičů v řadách německé armády padlo na bojištích celé Evropy, mnoho jich padlo do zajetí na ruské frontě. Po válce byly prakticky všechny hasičské sbory na Frýdlantsku v troskách. Navíc na základě dohody vítězných mocností byl zahájen odsun německého obyvatelstva z pohraničí Československé republiky, což v praxi znamenalo, že všechny obce v pohraničí se během několika měsíců roků 1945 – 1946 téměř vylidnily. Vlastní vybavení sborů materiálem a technikou, které se ocitlo většinou bez dozoru, bylo zničeno a rozkradeno.

Po odsunu Němců na základě výzvy vlády začínají do pohraničí od léta roku 1945 postupně přicházet první dosídlenci z vnitrozemí. Na frýdlantsko směřoval hlavní proud nových dosídlenců zejména z Českomoravské vysočiny. Mezi nimi jsou naštěstí i čeští hasiči, kteří se v jednotlivých místech snaží oživit činnost sborů. Tito nadšenci se nesmazatelně vryli do vzniku českých sborů v daném místě, ať už to byli například Josef Kokta ve Frýdlantě, Jindřich Formánek v Novém Městě p/Sm, Josef Pochop v Raspenavě, Čeněk Pantůček v Hejnicích a mnozí další. Bohužel ne ve všech případech se to však podařilo a tak bylo z původního předválečného počtu čtyřicet jedna sborů na Frýdlantsku po válce obnoveno jen

25 sborů. V některých obcích jsou dodnes stojící opuštěné staré hasičské zbrojnice němou připomínkou, že zde hasiči v minulosti působili. Hasiči se snažili zachránit zbytky vybavení ve zbrojnicích a vytvořit funkční sbory zejména k ochraně majetku, neboť v prvních poválečných letech bylo pohraničí sužováno četnými požáry. Postupně se sbory stabilizují; jsou také vybavovány hasičskou technikou a materiálním vybavením zejména z vojenských skladů a skladů civilní obrany. Ve sborech se vytvořila zášahová družstva s potřebnou technikou a vycvičenými členy. Vybudovaly se také české spolkové organizační hasičské struktury /sbor – okrsek – okres – kraj – ústředí/ a spolkový hasičský život se stal opět nedílnou součástí života měst i obcí. Hasiči byli také velmi významnou složkou při svépomocném zvelebování svých obcí. Vlastními silami mnohde řešili a řeší od šedesátých let minulého století až do dnešní doby rekonstrukce svých zbrojnic/např. Višňová, Heřmanice, Větrov, N. Město p/Sm, Lužec,/ a někteří se v dalších letech dokonce pouští v některých místech za podpory obce v rámci akce „Z“ svépomocí do výstavby úplně nových zbrojnic /ve Frýdlantě, Raspenavě, Bulovce, Lázních Libverda, Hejnicích, Pertolticích/.

Velmi pozitivním krokem bylo v šedesátých letech minulého století centrální obnovení hasičské tradice - vytváření dětských kolektivů ve sborech. Myšlenka našla podporu u mnoha sborů také na frýdlantsku. První tyto kolektivy pod tehdejším názvem „Mladí požárníci“ vznikly ve Frýdlantě, Hejnicích. Velmi brzy se ukázalo, že děti „hasičina“ baví a že je to správný směr jak dát dětem náplň volného času a tak posléze přibýly další sbory, kde se začalo s mládeží pracovat. I dnes je zde mnoho sborů /Hejnice, Pertoltice, Dolní Řasnice, Frýdlant, Heřmanice, Krásný Les, Kunratice, Lužec, Nové Město p/Sm, Ves, Višňová, Bílý Potok p/Sm a další / ve kterých, díky mnoha obětavým vedoucím, si sbory vychovávají budoucí vlastní generaci hasičů – svých nástupců.

Dobrovolní hasiči prokazovali a prokazují trvale svůj význam při různé pomoci občanům. Do pozitivního povědomí širokých vrstev obyvatel se v posledních letech dostali zejména při velmi účinné pomoci při opakujících se ničivých povodních prakticky na celém území Frýdlantska, kdy zejména při jejich počátečním stádiu byli na mnoha místech jedinými účinnými pomocníky všem postiženým. Po problémech v minulosti se daří v posledních letech díky finančním příspěvkům státu i obcí vylepšovat vybavení jednotlivých zášahových jednotek ve sborech dobrovolných hasičů, což hasiči s povděkem kvitují.

Dnes je evidováno na Frýdlantsku celkem 27 sborů dobrovolných hasičů obcí. Pro objektivitu je nutno uvést, že zde působí ještě i jediná firemní organizace dobrovolných hasičů ač její mateřský závod je již několik let zrušen - Textilana Nové Město p/Sm. Po pravdě je nutno říci, že některé z nich prožívají nyní svoji vnitřní krizi, kdy jim chybí zejména obětaví funkcionáři a členská základna. Některé to řeší tím, že se spojily se sousedním sborem /Ferdinandov/ a věří, že se sboru jednou podaří „vstát z popela“. V jiných sborech doufají, že se jim činnost podaří vlastními silami ve sboru opět obnovit /Arnoltice, Víška, Andělka, Horní Řasnice/. Přejme jim, aby se jejich přání brzy splnilo a jejich sbor ožil.

Současná generace dobrovolných hasičů v hasičských sborech ve všech obcích frýdlantského výběžku ve své činnosti úspěšně navazuje na mnohaleté tradice svých sborů a generací předchůdců. A tak jako oni jsou ochotni v případě potřeby nezištně, aktivně a účinně pomáhat ostatním bez nároku na odměnu. Navíc se ve svých sborech dokáží pobavit a uspořádat i společenské akce pro veřejnost. Naplňují tak svou činností i dnes ušlechtilé myšlenky z prvopočátku hasičského hnutí krásně vyjádřené v jednom z prvních hesel dobrovolných hasičů „Bližnímu k ochraně – sobě ke cti.“

Přehled dobrovolných hasičských sborů na Frýdlantsku k 1.1.1904

Současná obec:	Hasič.sbory na jejím území:	Německý název:	
Bílý Potok p/Sm. Bulovka	Bílý Potok p/Sm. Bulovka	Weißbach Bullendorf	
Černousy	Arnoltice	Arnsdorf	
	Dolní Oldříš	Niederullerdorf	
	Černousy	Tschernhansen	
	Boleslav	Bunzendorf	
Dětřichov	Ves	Wiese	
	Dětřichov	Dittersbach	
	Kristiánov	Christiansau	
Dolní Řasnice Frýdlant	Dolní Řasnice	Rückersdorf	
	Frýdlant	Friedland in Böhmen	
	Albrechtice	Olbersdorf	
	Větrov	Ringenhain	
	Vysoký	Hohenwald	
	Habartice	Ebersdorf	
	Háj	Göhe	
Hejnice	Hejnice	Haindorf	
Heřmanice	Heřmanice	Hermsdorf	
Horní Řasnice	Horní Řasnice	Bärnsdorf an d/Tafelfichte	
	Srbská	Wünschendorf	
Jindřichovice p Sm	Jindřichovice p/Sm	Heinersdorf an d/Tafelfich.	
	Dětřichovec	Dittersbáchel	
	Krásný Les	Schönbach	
Kunratice	Kunratice	Kunnersdorf	
Lázně Libverda	Lázně Libverda	Bad Liebwerda	
Nové Město p/Sm	Nové Město p/Sm	Neustadt an d/Tafelfichte	
	Ludvíkov	Lusdorf an d/Tafelfichte	
	Hajniště	Hegewald	
	Pertoltice	Berzdorf	
	Raspenava	Raspenau	
Pertoltice	Luh	Mildenau	
	Lužec	Mildeneichen	
	Karolinino Údolí	Karolintal	
	Ferdinandov	Ferdinandstal	
	Višňová	Višňová	Weigsdorf
		Andělka	Engelsdorf
Loučná		Lautsche	
Minkovice		Minkwitz	
Poustka		Wustung	
Předlance		Priedlanz	
Saň		Zahne	
Víska	Dörfel		

Poznámka: Ve výkazu k 1.1.1904 pochopitelně nebyl uveden sbor Předlance, neboť byl založen až v roce 1930. Já ho zde uvádím kvůli původnímu německému názvu.

Stav sborů dobrovolných hasičů Frýdlantska k **1.1.2015**

Obec	Název sboru	Rok vzniku	Počet členů	
			dospělí	děti do 18 let
Bílý Potok p/Sm	Bílý Potok p/Sm	1884	8	23
Bulovka	Bulovka	1878	27	1
	Arnoltice	1899	11	
Černousy	Ves	1892	48	15
Dětřichov	Dětřichov	1876	23	11
Dolní Řasnice	Dolní Řasnice	1869	65	28
Frýdlant	Frýdlant	1868	73	27
	Větrov	1876	31	5
Habartice	Habartice	1885	68	
Hejnice	Hejnice	1874	49	16
	Ferdinandov	1883	8	
Heřmanice	Heřmanice	1880	28	12
Horní Řasnice	Horní Řasnice	1868	6	1
Jindřichovice p/Sm	Jindřichovice p/Sm	1883	39	
Krásný Les	Krásný Les	1878	36	31
Kunratice	Kunratice	1876	77	24
Lázně Libverda	Lázně Libverda	1884	27	
Nové Město p Sm	Nové Město p Sm	1873	56	19
	Ludvíkov	1878	57	13
Pertoltice	Pertoltice	1878	46	38
Raspenava	Raspenava	1886	56	3
	Lužec	1873	39	18
Višňová	Višňová	1873	41	15
	Andělka	1887	5	
	Mínkovice u Fr.	1890	57	1
	Předlánce	1930	34	15
	Víska	1895	5	
Textilana Nové Město pod Smrkem		1946	9	

